

ΙΕΡΟ ΤΩΝ ΚΑΒΙΡΩΝ (ΚΑΒΙΡΕΙΟ)

Καβίρειο

Ιερό τοπικής λατρείας αφιερωμένο στον θεό Κάβιρο (γενειοφόρο θεό με στεφάνι κισσού στο κεφάλι και κάνθαρο στο χέρι - υπόσταση του Διονύσου) και το Θεό Παίδα (θεϊκό παιδί που βρίσκεται στην υπηρεσία του Κάβιρου) αλλά και την «καβιραία Δήμητρα» (εισηγήτρια των μυστικών τελετών). Οι Κάβιροι, ήταν θεότητες ανατολικής προέλευσης με όνομα που έχει την έννοια των «δυνατών» ή «μεγάλων» θεών. Εκεί γίνονταν μυστικές τελετές οι οποίες πρέπει να είχαν ως σκοπό την ενίσχυση της παντοειδούς γονιμότητας, την ευόδωση της συγκομιδής, τη γονιμότητα της αγέλης ή του κοπαδιού, αλλά και την ανθρώπινη γονιμότητα ή ευγονία.

Τα πιο σημαντικά ιερά των Καβίρων στον ελλαδικό χώρο ήταν της Σαμοθράκης, της Λήμνου και των Θηβών. Ο Πausανίας αναφέρει και ένα δεύτερο ιερό προς τιμή των Καβίρων, στην Ανθηδόνα, το λιμάνι των Θηβών στον Ευβοϊκό κόλπο, το οποίο όμως μέχρι σήμερα δεν έχει εντοπιστεί.

Δεν υπάρχουν πληροφορίες για τις μυστικές τελετές και τα δρώμενα στο ιερό των Καβίρων. Ο ίδιος ο Πausanias σκόπιμα αποσιωπά το είδος των μυστικών τελετών. Ωστόσο αναφέρει την αρχή τους κατά τις θηβαϊκές παραδόσεις. Σύμφωνα με αυτές στη θέση αυτή υπήρχε πόλη με κάτοικους που ονομάζονταν κάβιροι. Σε έναν από αυτούς τον Προμηθέα και το γιό του Αιτναίο εμπιστεύτηκε η θεά Δήμητρα κάτι για να το κρατήσουν μυστικό. Οι μυστικές αυτές ιεροπραξίες ήταν δώρο της Δήμητρας προς τους καβιραίους. Κατά την εκστρατεία των επιγόνων και την άλωση της Θήβας, οι καβιραίοι διώχθηκαν από τους αργείους και κατά το διάστημα αυτό σταμάτησαν και τα μυστήρια. Αργότερα η κόρη του Ποτνιέα (επώνυμου ήρωα των Ποτνιών), Πελαργή και ο σύζυγός της Ισθμιάδης οργάνωσαν εξ αρχής τα μυστήρια, αυτή τη φορά όμως σε μία θέση με την ονομασία Αλεξιάρουν, έξω από τα όρια της παλιάς θέσης. Ο Τήλωνας και όσοι είχαν επιζήσει από το γένος των καβιριτών επανέφεραν την μυστική λατρεία στην αρχική της θέση.

Το κώλον του θεάτρου.

Το κώλον του θεάτρου
μετά την ανασκαφή του

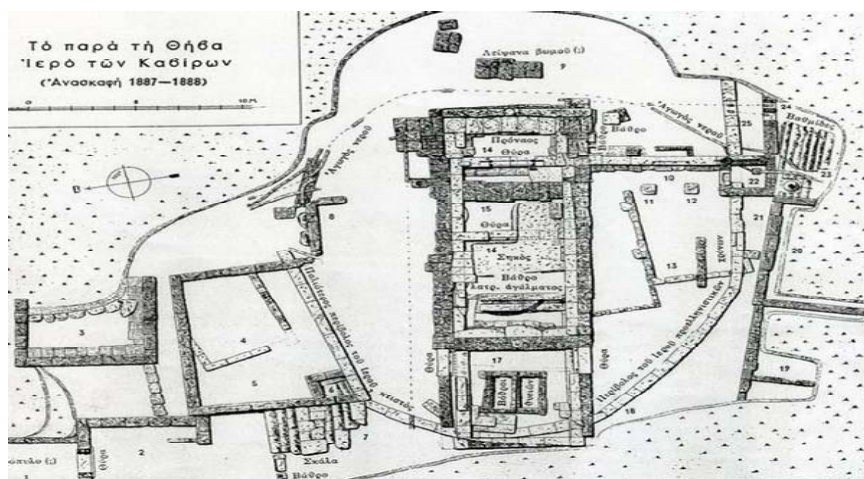
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ

Τα λείψανα του ιερού βρίσκονται 8 περίπου χιλιόμετρα δυτικά των Θηβών. Το Καβίρειο δεν ήταν στην αρχαιότητα, όπως και σήμερα, ορατό από μακριά. Το βλέπει κανείς μόλις ανηφορίσει στα πρώτα χαμηλά υψώματα που αποτελούν το νότιο κράσπεδο της θηβαϊκής πεδιάδας. Κατέχει ένα μικρό «βαθούλωμα» ανάμεσα σε χωματόλοφους, που διαρρέεται από ένα ρυάκι, μια θέση που τη χαρακτηρίζει η παντελής απομόνωση και δημιουργεί την εντύπωση της μεταφοράς σε ένα φυσικό περιβάλλον ολοκληρωμένο και αυτάρκες, μακριά από κάθε αστική δραστηριότητα.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Οι πρώτες ανασκαφές διεξήχθησαν το 1887-8 από το γερμανικό αρχαιολογικό ινστιτούτο.

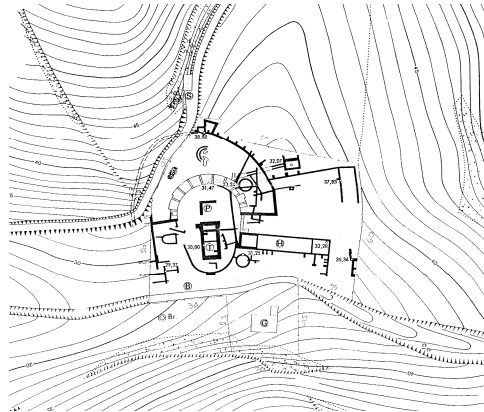
Ανασκαφή 1887-1888

Η πρώτη αυτή ανασκαφική περίοδος περιορίστηκε σε μία έκταση 50 X 30 μέτρα. Το 1956 οι ανασκαφικές εργασίες άρχισαν πάλι από

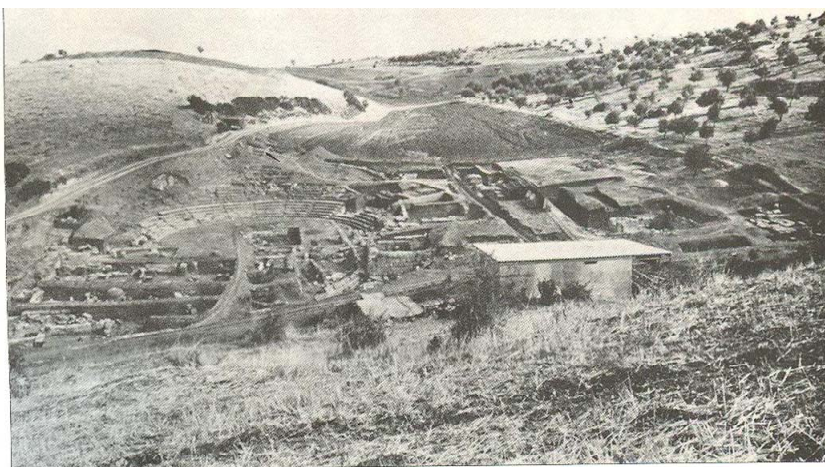
γερμανούς αρχαιολόγους υπό την εποπτεία της G. Bruns. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών ήρθαν στο φως τα κατάλοιπα ενός εκτεταμένου ιερού που περιελάμβανε ναό, λατρευτικό βωμό, θέατρο στοά, και πολλά άλλα κτίσματα.

Ο αρχαιολογικός χώρος του Καβιρείου, μετά την ανασκαφή του 1956

Το γερμανικό αρχαιολογικό ινστιτούτο αγόρασε και στη συνέχεια έκανε δωρεά στο Υπουργείο Πολιτισμού τα αγροτεμάχια τα οποία ανέσκαψε.

Από τις ανασκαφές του 1956

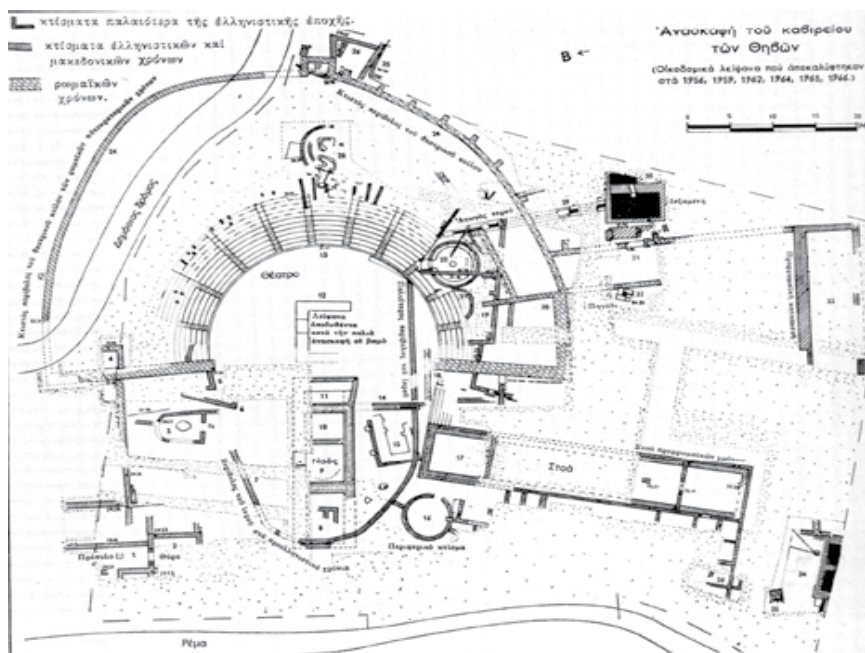

Μάλιστα για τις ανάγκες του συνεργείου των ανασκαφών κατασκευάστηκε ένας οικίσκος που σήμερα χρησιμοποιείται για στέγαση κάποιων αρχιτεκτονικών μελών.

Οικίσκος που κατασκευάστηκε για τις ανάγκες των ανασκαφών

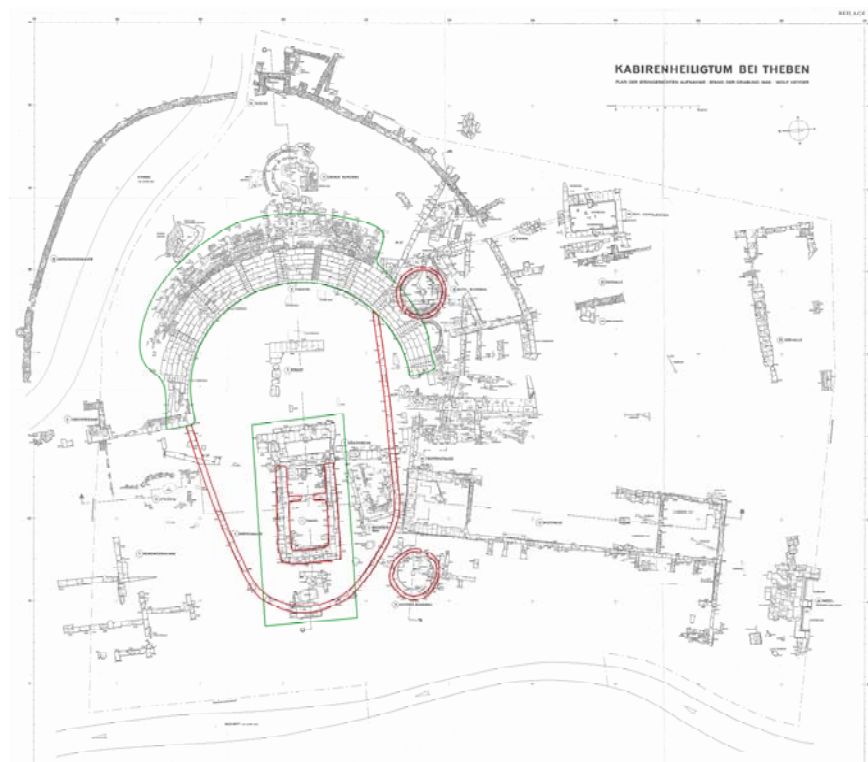
Το Υπουργείο Πολιτισμού με τη σειρά του έχει προχωρήσει σε απαλλοτριώσεις όμορων αγροτεμαχίων.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Κατά τους γεωμετρικούς χρόνους ο χώρος φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε ως υπαίθριος χώρος λατρείας όπως δηλώνει η παντελής έλλειψη αρχιτεκτονικών καταλοίπων και η μικρή παρουσία προσφορών, όπως κεραμική και ειδώλια.

Κατά τους περσικούς πολέμους υπήρχαν στο Καβίρειο μερικά κυκλικά και ελλειψοειδή οικοδομήματα που βλάφθηκαν από τους στρατιώτες του Μαρδόνιου οι οποίοι εισέβαλαν στο χώρο «Χρημάτων μεγάλων ελπίδι» όπως λέει ο Πausanίας. Στους Κλασσικούς χρόνους το ιερό τέμενος των Καβίρων περιέβαλλε ένας κτιστός περίβολος εντός του οποίου βρίσκονταν ο ναός και άλλα βοηθητικά κτίσματα. Με κόκκινο χρώμα δηλώνονται τα κτίσματα κλασικών χρόνων και με πράσινο των ελληνιστικών χρόνων.

Κατά τους ελληνοιστικούς χρόνους ο ναός απέκτησε μορφή πρόστυλου και στη συνέχεια αμφιπρόστυλου ναού με σηκό όπου και βρισκόταν το βάθρο του λατρευτικού αγάλματος, το μέγεθος του οποίου ήταν ικανό να στηρίζει σύνταγμα. Ο ναός διέθετε πρόναο και σηκό, καθώς και υπαίθρια αυλή με δύο ορθογώνιους βόθρους για θυσίες.

Στους χρόνους αυτούς ανατολικά του ναού κτίστηκε μικρό κοίλο θέατρο αποτελούμενο από 10 ημικυκλικές σειρές λίθινων εδράνων για όσους παρακολουθούσαν τις υπαίθριες τελετές και τα «δρώμενα» που σχετίζονταν με τη μύηση. Δεν είχε σκηνή, διέθετε δέκα κερκίδες στο κοίλο και βωμό στο κέντρο της ορχήστρας. Ο χώρος απέκτησε πρόπυλο στα βορειοδυτικά, βοηθητικούς χώρους για τη λατρεία, τις τελετές της μύησης και τους μνημένους, γύρω από το ναό. Η στοά, μακρόστενο οικοδόμημα μήκους 40 μ. στα Ν.Α. του θεάτρου. Εξυπηρετούσε τις λατρευτικές ανάγκες του ιερού. Κτίστηκε περί τα μέσα του 1ου αιώνα π.Χ.

Ο περίβολος, κτιστός, περιέβαλε όλο τον ιερό χώρο με το ναό και την υπαίθρια αυλή μέχρι πριν το 300 π.Χ. Στον 2ο αιώνα π.Χ. επεκτάθηκε ανατολικότερα προκειμένου να συμπεριλάβει και το κοίλο του θεάτρου.

Στους ρωμαϊκούς χρόνους ο χώρος εξακολουθεί να χρησιμοποιείται και παρατηρούνται προσθήκες και αλλαγές στους χώρους του ιερού.

Στα μετά Χριστόν αυτοκρατορικά χρόνια το χώρο οριοθετεί στα ανατολικά ένας καμπύλος περίβολος και η είσοδος στο χώρο γίνεται πλέον από τα νοτιοανατολικά. Μετά τον 3ο αι. μ. Χ. δεν παρατηρείται καμία εργασία κατασκευής, προσθήκης ή επισκευής στο χώρο. Εδώ βλέπουμε το χώρο όπως αποκαλύφθηκε μετά τις τελευταίες ανασκαφές του 1956.

ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ

Τα αναθήματα που συνηθίζονταν στο Καβίρειο είναι :

1) τα γνωστά «καβιραϊκά» αγγεία τα οποία χρησιμοποιούνταν κατά τα ιερά δείπνα της μύησης και αφιερώνονταν στο ιερό. Τα συνηθέστερα αγγεία που χρησιμοποιούνταν στο ιερό ήταν σκύφοι και κάνθαροι. Πάνω στα αγγεία χαράσσονταν συνήθως η επιγραφή ΚΑΒΙΡΟ. Ένα ακόμη κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η διακόσμηση που συχνά χρησιμοποιούνταν με θέματα εύθυμα, συχνά μυθολογικές παραστάσεις με μυθολογική διάθεση. Σκοπός των «γελιογραφιών» αυτών ήταν να προκαλέσουν εύθυμη διάθεση μετά τη δοκιμασία των της μύησης.

«καβιραϊκά» αγγεία - σκύφοι

Από «καβιραϊκό» αγγείο εικονίζεται ο Θεός Κάβιρος και ο Παις

2) Ειδώλια αρχικά χάλκινα και αργότερα και πήλινα τα οποία παρίσταναν ζώα (ταύρους άλογα κτλ) αλλά ανδρικών μορφών όπως ο τύπος του ιστάμενου νεαρού άνδρα που με το αριστερό κρατά πετεινό, ενώ με ιμάτιο καλύπτονται μόνο οι ώμοι.

Χάλκινο ειδώλιο ταύρου με επιγραφή.

3) Πολλά από τα αναθήματα είναι απλά παιχνίδια προσφερόμενα για το θεϊκό Παιδί. Συνηθισμένα παιχνίδια που βρέθηκαν ως αναθήματα

είναι μικρά κουδούνια, στρόβιλοι (σβούρες) και αστράγαλοι (κότσια από αρθρώσεις ποδιών προβάτων). Τα αναθήματα αυτά είναι χάλκινα μολύβδινα ή πήλινα.

Πήλινος κώδων.

Πολλά από αυτά είναι ενεπίγραφα και αναφέρουν μόνο το Παιδί, άλλα μόνο τον Κάβιρο, άλλα και τους δύο. Από τα ευρήματα τα περισσότερα βρίσκονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Αρκετά από τα αναθήματα ωστόσο βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θηβών και θα εκτεθούν στη Νέα Έκθεση.